

SPREMEMBE RODNOSTNEGA OBNAŠANJA V SLOVENIJI POD VPLIVOM PRISELJEVANJA V OBDOBJU PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Damir Josipovič*

COBISS 1.01

IZVLEČEK

Spremembe rodnostnega obnašanja v Sloveniji pod vplivom priseljevanja v obdobju po drugi svetovni vojni

Prispevek predstavlja razvoj priseljevanja v Slovenijo po drugi svetovni vojni z vidika vplivov na raven rodnosti v Sloveniji. Analizira priseljevanje v Slovenijo in na podlagi primerjav rodnosti posameznih etničnih skupin v Sloveniji opredeljuje vlogo le-teh v skupni rodnosti v Sloveniji. Poudarek je na primerjavah rodnosti priseljenega prebivalstva z večinskim prebivalstvom v Sloveniji. Prikazano je, da priselitve niso dvigovale ravni rodnosti v Sloveniji pač pa so jo v nasprotju z javnim diskurzom celo zniževale.

KLJUČNE BESEDE: rodnostno obnašanje, migracije, priseljevanje v Slovenijo, geografski dejavniki rodnosti, priselitve, demografija, demogeografija, Slovenija, etničnost

ABSTRACT

Changes in birth rate in Slovenia under the influence of immigration in the period after World War II

The contribution presents the development of immigration in Slovenia after World War II from the aspect of influences on the level of birth rate in Slovenia. It analyses immigration to Slovenia and based on a comparison of birth rates of individual ethnic groups in Slovenia defines the role of those in the altogether birth rate in Slovenia. Stress is on comparison of birth rates of the immigrated population and the majority population in Slovenia. It is shown that immigrations did not increase the birth rate but in contrariety with public discourse even lowered it.

KEY WORDS: birth rate performance, migrations, immigration in Slovenia, geographical factors of birth rate, immigrations, demography, demogeography, Slovenia, ethnicity

1 UVOD

Malo je tematik, ki bi bile tako podvržene stereotipom in kontroverzam v laični pa tudi strokovni javnosti, kot to velja ravno za priseljence. Priseljenci in tujci so bili tarča marsikaterih zgrešenih predstav, predsodkov in posploševanj. Pojav je splošen, pa vendarle so med državami precejšnje razlike. Medtem ko so se v Slovenijo »priselili« koncepti in gledanja na tujce ali priseljence predvsem iz zahodno- in srednjeevropskih

* Dr., univ. dipl. geograf, mag., raziskovalec; E-pošta: damir.josipovic@guest.arnes.si.

držav, kjer so bila žarišča prozahodne znanstvene misli, je bila struktura priseljencev zelo različna. Ne le v verskem ali etničnem, temveč tudi v pogledu razdalje do območij, od koder so se preselili. Ti koncepti se odražajo tudi na obravnavi priseljencev, ko se ne glede na družbeni ali ekonomski položaj reproducira tisti rahlo negativistični prizvok, ki ga večina niti ne opazi (npr. Knežević - Hočevar, 2003). Tak pristop se kot podlaga splošnemu javnemu diskurzu zdi že nekako udomačen in s tega stališča celo dopusten in pravičen. Nevarnosti takega gledanja lahko pripeljejo do eskalacij napetosti med posameznimi eksponenti realnih skupin prebivalstva, ena od nalog sodobne družbe pa je tudi preprečevanje konfliktov. Tu se kaže jasna kolizija »sodobnih« namenov in nalog ter uporabe »starega« jezika, ki vodi v konfliktnost, saj je že v osnovi nepravičen.

Od tod izvira želja iz različnih zornih kotov osvetliti obdobje intenzivnejšega priseljevanja v Slovenijo po drugi svetovni vojni. V središču pozornosti je prebivalstvo z območja nekdanje Jugoslavije in njegovi učinki na spremenjeno demografsko in geografsko strukturo Slovenije. Slednji dve v javnem diskurzu nastopata kot osrediščenje in utelešenje nevarnosti za »čisto« slovensko kri skorajda nezavedno prevzetega in reproduciranega koncepta grude in krvi (prim. Le Bras, 2003, 76). Eksistenca teh pogledov dokazuje, da družba in njeni notranji segmenti (npr. humanistično-družboslovna znanost) niso naredili dovolj, da bi razjasnjevali tozadevne probleme, saj so bili pogosto sami podvrženi taki miselnosti in retoriki ter tako marsikdaj niso uspeli ubežati subjektivnosti presoje.

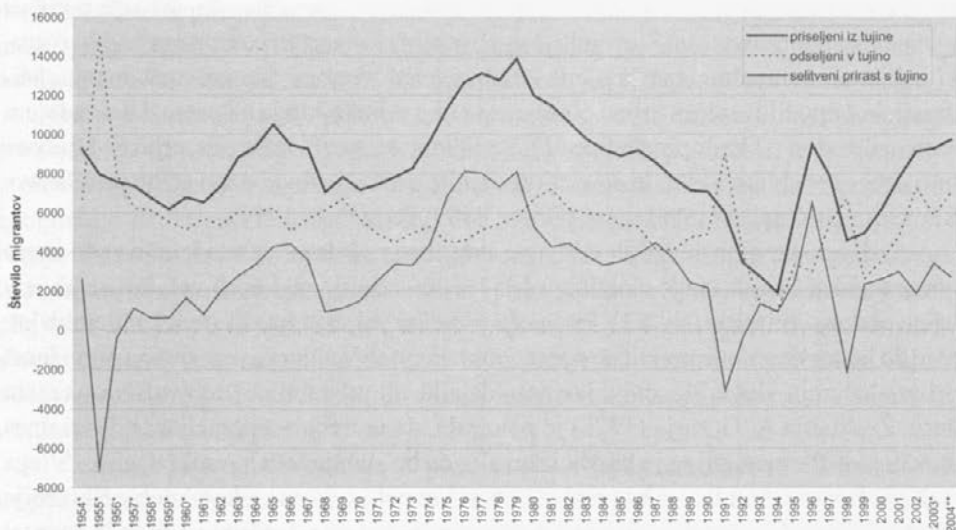
V medijih javnega obveščanja se pogosto pojavljajo preuranjene sodbe, izrečene na podlagi vsebinskega nepoznavanja pojavov. V želji postreči s čimbolj bombastično vestjo, se mnogi mediji javnega obveščanja neženirano lotevajo stvari, katere poznajo zgolj površno. V težnji po čimbolj zgoščenem poročanju pogosto obidejo za razumevanje najpomembnejše detajle. Problematika rodnosti je v Sloveniji tema, ki v zadnjem desetletju še posebej buri duhove. Največkrat kot posledica populističnega iskanja krivcev za nizko rodnost. Že tolikokrat slišane zgodbe o izumiranju Slovencev nimajo več pravega učinka, saj se je prebivalstvo nekako navadilo nanje in jih poslej šteje kot nekaj samoumevnega. Kljub temu bi morala državna oblast na področju rodnosti storiti bistveno več. Za začetek bi se morala resneje lotiti celovite prebivalstvene politike, ki je kljub dolgoletnemu opozarjanju ljudi iz stroke še vedno ni. Seveda bi se prej poleglo tudi negativno pisanje, če bi se v državni politiki v tej smeri nekaj spremenilo. Tako pa se ustvarjajo plodna tla za nove nestrpnosti, ko se išče in najde »grešnega kozla« v različnih manjšinah (Kuhar, 2001). Tako se marsikateri komentarji slišijo malodane kot poziv na strnitev narodovih vrst v boju zoper plodne prišleke, kot da prišleki nismo vsi skupaj. Eni prej, drugi kasneje (prim. *ibid.*). Problem je toliko večji, ker je postavljena premisa netočna. Tako smo imeli v nekaterih slovenskih dnevnikih in tednikih priložnost brati, kako ogrožajoča za (slovensko) etnično substanco je rodnost priseljencev (prim. Šumi, 2004; Drolc, 2003; Vrcan, 2002). Če morda za nekatere druge države velja, da imajo priseljenci višjo rodnost od domačinov, je v Sloveniji slika pravzaprav obratna. To ob pravilnem interpretiranju sami na sebi potrjujejo že nekateri uradno objavljeni popisni podatki. Terjajo pa temeljito vsebinsko analizo in spremni komentar.

2 MIGRACIJE V SLOVENIJI PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Migracije so sestavina mehanskega gibanja prebivalstva, ki se sestoji iz prepleta priselitev in odselitev, označuje pa ga selitveni upad ali prirastek. Mehansko gibanje vpliva na starostno in spolno sestavo prebivalstva ter na nekatere druge kulturne (etnična, verska, jezikovna struktura) in ostale družbenoekonomske značilnosti. V zaprtih prebivalstvih migracije nimajo nobene vloge pri gibanju prebivalstva, saj je to odvisno le od naravnega gibanja. Pri odprtih prebivalstvih obstaja mehansko gibanje različne intenzivnosti. Prebivalstvo Slovenije je tipičen primer intenzivno odprtega prebivalstva, ki je bilo permanentno izpostavljeno intenzivnemu demografskemu prežemanju. Migracijski saldo Slovenije s tujino posebej z vidika primanjkljaja ali presežka v zadnjem času ni obsežen (slika 1; preglednica 1). V »tujino« so zaradi lažje primerjave vključene tudi druge republike SFRJ, ki so sicer pomenile tradicionalno bazo večine priselitev v Slovenijo po drugi svetovni vojni (Gosar, 1993; Repolusk, 1999).

Sodeč po uradnih podatkih selitvene statistike, so bila petdeseta leta še vedno neto emigracijska. Skupno se je v obdobju 1954–1960 izselilo 694 oseb več, kot se jih je v istem obdobju priselilo (slika 1). Prvi večji presežni val se je zgodil sredi šestdesetih let, ki je do konca desetletja praktično popolnoma skopnel. Vendar pa je potrebna previdnost pri vrednotenju vloge Slovenije kot neto dajalke ali prejemnice prebivalstva v tistem času. Že študija A. Gosarja (1978) je pokazala, da je treba v migracijski bilanci upoštevati tudi zdomce, saj se je kmalu izkazalo, da bo večina le-teh ostala v tujini. S tega stališča moremo šestdeseta leta razlagati tudi kot neto emigracijsko obdobje Slovenije (ibid.). Šele sredi sedemdesetih let se je presežek začel bolj povečevati, vrh pa je dosegel med letoma 1975 in 1980, ko so letni presežki dosegali tudi 8000 prebivalcev na leto. Tako so presegli tudi število zdomcev, ki je že po popisu 1971 presegalo 40.000 oseb (vir: Popis 1971, SURS). V osemdesetih letih je priseljevanje sicer še vedno presegalo odseljevanje, a presežki niso več dosegali prejšnjih vrednosti, čeprav so se še vedno v poprečju gibali okrog 4000 prebivalcev na leto. Velike spremembe se v migracijskem smislu zgodijo v devetdesetih letih kot posledica razpada SFRJ. Slovenija je imela v obdobju 1991–2000 presežek 13.137 priseljenih iz tujine nad odseljenimi v tujino ne glede na državljanstvo selivcev. Ta presežek v treh petinah predstavljajo moški (61,7 %), pomeni pa približno le še 1300 neto priselitev na leto. Ob skupno skoraj dveh milijonih prebivalcev znaša ta presežek manj kot promile (0,065 %) na letni ravni. Sicer pa je migracijski saldo v zadnjem desetletju izrazito nestabilen z velikimi nihanji enkrat v smeri primanjkljaja, drugič v smeri presežka. Kljub temu pa je po letu 1998 do 2004 mogoče opaziti dokaj stabilen selitveni prirast, ki znaša okrog 2650 oseb na leto in s katerim se nadomeščajo izgube iz naravnega gibanja prebivalstva Slovenije. To nakazuje na možnost prisotnosti nekakšne »tihe«, nenapisane migracijske politike, katere cilj je vzdrževanje skupnega števila prebivalstva Slovenije na ravni okrog dveh milijonov. Tako je namreč zagotovljena tudi minimalna rast skupnega števila prebivalcev Slovenije (slika 1; preglednica 1). Seveda se taka »politika« na dolgi rok ne more obnesti, saj je starostna struktura tako neugodna, da tako kmalu ne bo več mogoče

nadomeščati demografskega primanjkljaja. Podatki v preglednici pa opozarjajo še na pomemben razkorak med rezultati beleženja tekoče vitalne in migracijske statistike in podatki centralnega registra prebivalstva. Razkorak je bil visok zlasti leta 1999, ko je dosegal kar 8438 (!) prebivalcev in je morda povezan s »povratkom izbrisanih« v aktivne evidence prebivalstva. Velik razkorak se je pojavil tudi leta 2001, ko je število registriranih prebivalcev naraslo za 1971 oseb več, kot bi to lahko pričakovali glede na naravno in mehansko gibanje tega leta (preglednica 1).

Slika 1: Migracije v Sloveniji v obdobju 1954–2004 (* – letopisni podatki; ** – preračun na osnovi polletnih podatkov selitvene statistike) (vir: RR – prebivalstvo 2002, Statistični letopis 1964, 2004, Mesečni statistični pregled 11/2005, SURS).

Preglednica 1: Gibanje števila prebivalcev v Sloveniji v obdobju 1998–2005 (vir: Statistični letopis RS 2004; Mesečni statistični pregled RS, 2005, SURS; lastni izračuni; *ocena).

Leto	Prebivalstvo (31.12.)	Živorajeni	Umrli	Naravni prirastek	Priseljeni	Odseljeni	Selitveni prirastek	Skupni prirastek	razlika v štev. reg. preb.
1998	1 978 334	17 856	19 039	-1 183	4 603	6 708	-2 105	-3288	nd
1999	1 987 755	17 533	18 885	-1 352	4 941	2 606	2 335	983	9421
2000	1 990 094	18 180	18 588	-408	6 185	3 570	2 615	2207	2339
2001	1 994 026	17 477	18 508	-1 031	7 803	4 811	2 992	1961	3932
2002	1 995 033	17 501	18 701	-1 200	9 134	7 269	1 865	665	1007
2003	1 996 433	17 289	19 297	-2 008	9 868	6 469	3 399	1391	1400
2004	1 997 590	17 961	18 523	-562	10 171	8 269	1 902	1 340	1 157
2005(31.03.)	(1 998 079)	(3 923)	(4 860)	(-937)	(2 949)	(1 523)	(1 426)	(489)	489
2005(30.06.)	(2 001 114)	(7 846)	(9 720)	(-1 874)	(5 898)	(3 046)	(2 852)	(978)	3 524
2005*	(1 999 546)	(15 692)	(19 440)	(-3 748)	(11 796)	(6 092)	(5 704)	(1956)	(1956)

vir: SURS; source: SORS

3 RODNOST V SLOVENIJI V ODVISNOSTI OD MIGRACIJ IN ETNIČNOSTI

V Sloveniji se je demografski prehod končal do leta 1960 (Vogelink, 1965). Značilnosti modernih prebivalstev pa je Slovenija pridobila predvsem v osemdesetih letih, ko je celotna rodnost padla pod raven enostavne reprodukcije (prim. Malačič, 2000, 246, 313). V slovenski literaturi se pogosto pripisuje prevelik pomen imigraciji iz drugih republik SFRJ v Slovenijo, ki naj bi pripomogla zaradi domnevno višje »lastne« rodnosti k višji rodnosti v Sloveniji nasploh. Podatki o priselitvah kažejo, da se je v času največjega priseljevanja rodnost znižala (prim. Gosar, 1993; Malačič, 2000, 181). Kazalnik celotne rodnosti nam kaže stagnacijo v sedemdesetih letih na okrog 2,2 (vir: Statistični letopis SRS 1980), v začetku osemdesetih pa padec pod raven enostavne obnove prebivalstva ter postopno upadanje na vrednosti okrog 1,5 (ibid.). To kaže, da imigracija ni imela zelenega učinka, čeprav so o blagodejnih reproduktivnih učinkih imigracije v tistem času v nasprotju z javnim diskurzom razmišljali le redki. To lahko razberemo tudi iz statističnih podatkov za, denimo, Bosno in Hercegovino, ki je predstavljala emigracijsko območje velikemu delu slovenske imigracije in v tem oziru v veliki meri oskrbovala Slovenijo z dodatnim aktivnim prebivalstvom. Tudi tam je celotna rodnost že v sedemdesetih letih komaj zadoščala za enostavno reprodukcijo (FWA, 2001). Zato lahko gladko ovržemo hipotezo o prenosu učinkovitejšega rodnostnega obnašanja iz Bosne in Hercegovine v Slovenijo, saj se le-to kvantitativno ni prav nič razlikovalo od slovenskega. Če ne bi bilo emigracije iz Bosne in Hercegovine, bi tam nekateri kazalniki rodnosti dosegali še nižje vrednosti.

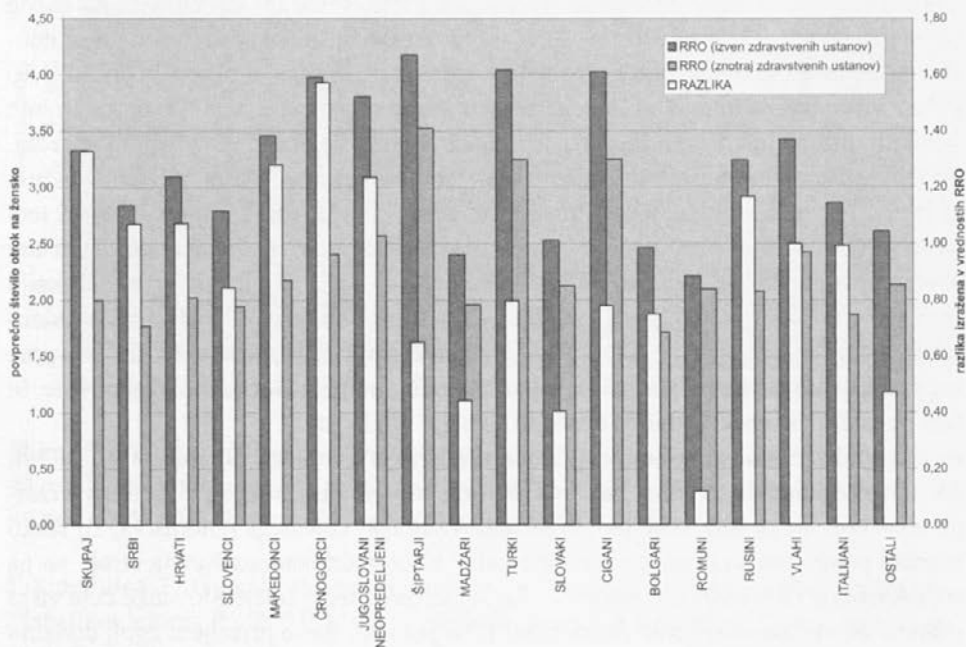
Iz analize rodnosti po etnični pripadnosti, ki jo je izvedla M. Širclj (1991, 342–4, 357), je razvidno, da so takrat kazalniki celotne rodnosti kazali zgolj višje transverzalne vrednosti, ne pa tudi višje longitudinalne vrednosti končnega potomstva. To lahko pomeni predvsem različno tempiranje rojstev sicer načrtovanega števila otrok, ne pa tudi dejansko višje rodnosti. Šircljeva dokazuje, da so tedaj imele Slovenke celo višjo rodnost od večine priseljenih žensk (ibid.). To pomeni, da so priseljeni zgolj dodatno obnavljali in krepili mlajše in srednje skupine aktivnega prebivalstva, k višji rodnosti pa niso bistveno prispevali. Tako je prišlo zgolj do učinka zakasnitve staranja prebivalstva Slovenije, ki se je preneslo v devetdeseta leta in se zaradi vitalnih in migracijskih trendov v Sloveniji še bolj pospešeno nadaljuje.

Iz redkih podatkov, ki nam za obdobje nekdanje SFRJ prikazujejo podatke o rojstvih po etnični pripadnosti mater, lahko že zelo zgodaj razberemo etnično-specifične obrazce rodnostnega obnašanja. Etnična specifičnost rodnostnega obnašanja je v veliki meri plod geografskih razlik med območji, v katerih živijo posamezne etnične skupine.

Za leto 1959 jugoslovanski podatki kažejo rodnost po etničnosti na zanimiv način, tako da ločujejo matere, ki niso rodile v zdravstvenih ustanovah, in tiste, ki so rodile v njih (slika 2). Med obema skupinama mater obstaja večja razlika po (institucionalnem) mestu rojstva kakor po etničnosti. Oba podatka sta močno korelacijsko povezana ($r = 0,823$; $P < 0,0001$). To pomeni, če je pri neki etnični skupini rodnost relativno nižja, bo

le-ta nižja ne glede na to, ali bo porod potekal doma ali v porodnišnici. Razlika velja pri vseh 17 obravnavanih etnijah in skupini etnij (kategorija »ostalo«). Razlika, izražena s kazalnikom realiziranega rodnostnega obnašanja (po Josipovič, 2005) med obema skupinama porodnic, je precejšnja. Na vsejugoslovanski ravni znaša 1,33 otroka na žensko.

Po drugi strani nam institucionalno mesto rojstva kaže tudi na velik razkorak med ženskami, ki so pod vplivom tradicije rojevale doma, in ženskami (praviloma mlajšimi), ki so se v tistem obdobju odločile za porod pod okriljem zdravstvenih institucij. To je v sozvočju z ugotovitvami Rožmanove (2004, npr. 123), ki ravno rojevanje doma opredeljuje kot nadaljevanje praks posebej pri tistih ženskah, ki so vsaj enkrat že rodile in se jim »novotarija« (porodnišnica) ni zdela privlačen kraj poroda.

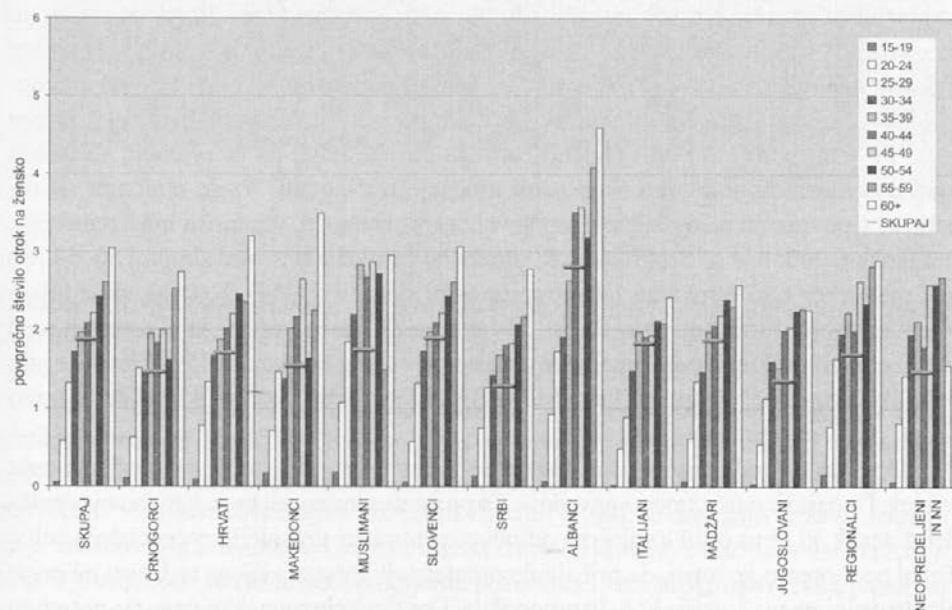

Slika 2: Realizirano rodnostno obnašanje (RRO) po etničnosti mater leta 1959 glede na kraj poroda (v/zunaj zdravstvene ustanove) (vir: SGJ-62, SZS; lastni izračuni).

Največja razlika med vrednostmi kazalnika RRO glede na mesto poroda je pri Črnogorcih, sledijo jim Makedonci in neopredeljeni Jugoslovani (slika 2). Najmanjša razlika je pri Romunih, Slovaki in Madžarih, torej pri etničnih skupinah, za katere so tudi kazalniki RRO med najnižjimi. Če primerjamo Slovence (1,95) z ostalimi, vidimo, da njihove vrednosti niso med najnižjimi. Med jugoslovanskimi narodi so vrednosti pri »porodnišnični« skupini nižje pri Srbih (1,77), Hrvati (2,02) imajo nekoliko višje vrednosti, večja razlika pa je nasproti Makedoncem (2,18), Črnogorcem (2,41) in neopredeljenim Jugoslovanom (2,57). Med slednjimi prevladujejo Muslimani oziroma Bošnjaki. Med vsejugoslovanskimi etničnimi skupinami daleč najvišjo vrednost dosegajo Albanci, tedaj še pod uradno etnično oznako Šiptarji (3,52), najnižjo pa Bolgari (1,71).

Ob koncu petdesetih let torej ugotavljamo bistveno manjše razlike v rodnostnem obnašanju, kot bi jih morda pričakovali. Obenem je opazno postopno nižanje deležev zunajinstitucionalnih rojstev v geografski smeri proti severu in severozahodu, v podobni smeri pa gre tudi nižanje institucionalne rodnosti. Z geografsko smerjo povezujemo predvsem tradicionalne poselitvene teritorije izbranih etničnih skupin.

Popis iz leta 1971 je prvi popis, v katerem lahko skozi etnično strukturo že v nekoliko večji meri številčno sledimo priseljenemu prebivalstvu v Sloveniji. Sicer so šestdeseta leta migracijsko precej manj živahna od sedemdesetih, a so že zaznavni obrisi prvih priseljitvenih tokov. Slovenija tedaj kaže še vedno močno monoetnično strukturo s 94,04 % opredeljenih za Slovence. Delež je med etnično opredeljenim prebivalstvom še višji (94,88 %), popis pa je v večjem številu zabeležil le še Hrvate (41.556) in Srbe (20.209). Vseh ostalih jugoslovanskih narodov in narodnosti je bilo bistveno manj, navadno le po nekaj sto ali nekaj tisoč (vir: Statistične informacije 92, 2003, SURS). Iz tega izhajajoče je bilo tudi relativno nizko število žensk v posameznih starostnih skupinah, ki so prikazane v grafu končnega potomstva (slika 3). Omenimo, da popisni podatki ne vsebujejo vrednosti končnega potomstva za Romkinje, čeprav je skupno število Romov v Sloveniji po popisu 1971 dosegalo 951. Stanje na področju rodnosti kaže še vedno ugoden razvoj v starostnih skupinah 45–49 let (2,22 otroka na žensko) in 50–54 (2,43), vendar pa hitro krčenje obsega končnega potomstva poteka tudi v mlajših petletnih starostnih skupinah žensk. Tako je razvidno, da ob obstoječih razmerah rojevanja v starosti po 40. letu ženske v naslednjem obdobju ne bodo mogle bistveno izboljšati vrednosti končnega potomstva v skupini 40–44 let (2,09), kar že pomeni prehod k zoženi reprodukciji.

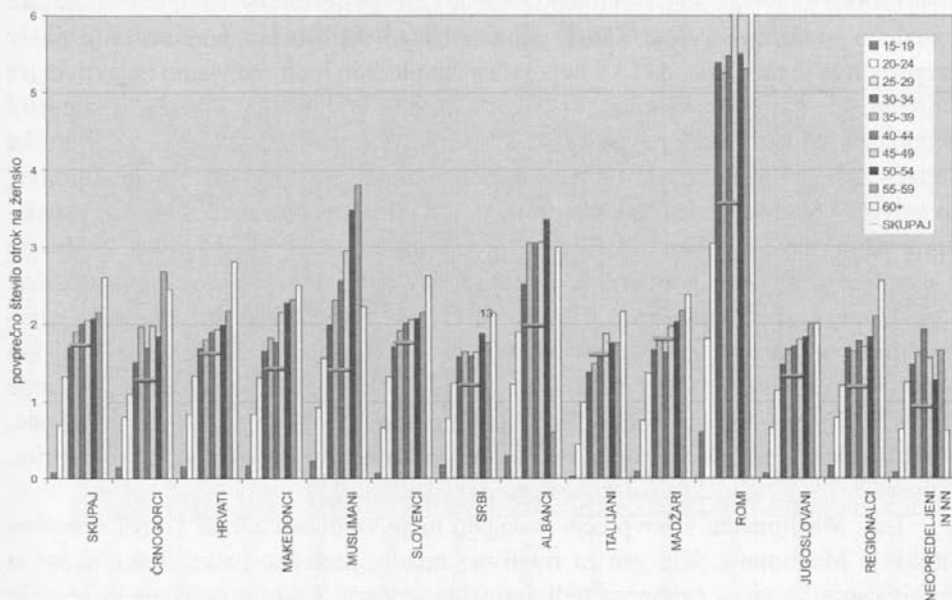
Slika 3: *Potomstvo po etničnosti in starosti 1971, Slovenija (vir: Popis 1971, SURS; lastni izračuni).*

V starostni skupini 45–49 let dosegajo Slovenke relativno visoko vrednost (2,22), višje vrednosti dosegajo Albanke (3,57), Muslimanke (2,87) in Makedonke (2,65). Omenjene tri etnične skupine imajo zaradi nizkega števila precej neenakomerno razporeditev vrednosti po starosti, s tem da predvsem Makedonke v mlajših starostnih skupinah že zaostajajo za Slovenkami. Hrvatice (2,21), Madžarke (2,18), Črnogorke (2,00), Italijanke (1,93) in Srbkinje (1,83) so po vrsti dosegale nižje vrednosti, kar je v mlajših starostnih skupinah še izraziteje. S tem se postopoma že oblikuje vzorec v povprečju višje rodnosti Slovenk v primerjavi s povprečjem pri pretežno priseljenih etničnih skupinah. Povprečne vrednosti končnega potomstva pa so razen pri Albankah najvišje ravno pri Slovenkah, kar gre precej na račun številčnosti in razporeditve v starejših starostnih skupinah, ko so bile vrednosti še precej višje.

Popisni podatki za leto 1981 kažejo, da se je obseg končnega potomstva v Sloveniji že znašel na meji enostavne reprodukcije ali tik pod njo (vir: Popis 1981, SURS, SZS SFRJ). Ženske v starostni skupini 45–49 let so v povprečju rodile 2,06 otroka, naslednja skupina (50–54), ki je že v celoti prenehala z rodnostnim obnašanjem, pa je dosegla le za odtенок višjo vrednost (2,07). Podatki so logično nadaljevanje vrednosti iz popisa 1971, ki smo jih omenili v prejšnjem poglavju. Če upoštevamo podatek, da so te ženske večino svojih otrok v povprečju rodile okrog 30. leta, lahko sklepamo, da je bila raven končnega potomstva sredi šestdesetih že tik pod mejo enostavne reprodukcije. Razlike med etničnimi skupinami niso zanemarljive, ne sicer toliko po obsegu končnega potomstva, kot po njegovi časovni razporeditvi oziroma tempiranju (slika 4). Pomembna skupna značilnost večine etničnih skupin je zelo enakomerna realizacija rodnostnega obnašanja do obsega treh otrok. Rojstva višjega reda odločilno prispevajo oziroma so odločilno prispevala k višjim vrednostim za posamezno etnično skupino. Tako so denimo Italijanke (1,76 otroka na žensko v starostni skupini 50–54) kot številčno večinoma nepriseljena skupina ohranile podobno strukturo rojstev do tretjega reda. Po tem redu (torej od vključno četrtega otroka dalje) pa se pričnejo vrednosti med posameznimi etničnimi skupinami močnejše razlikovati. Vsem etničnim skupinam, ki v povprečju niso močnejše omejevale svoje rodnosti, vrednosti hitro narastejo. Italijkam podobne so Srbkinje (1,88 otroka na žensko v starostni skupini 50–54 let) in Črnogorke (1,85 otroka na žensko v starostni skupini 50–54). Te tri skupine imajo v tem obdobju v starostni skupini 50–54 let najnižji obseg končnega potomstva med vsemi etničnimi skupinami. Omenjene tri skupine v starostni skupini 45–49 let dosegajo nekoliko drugačne vrednosti, kar jih v razširjeni starostni skupini 45–54 let skupno skoraj povsem izenačuje (slika 4).

Omejevanje reda rojstev se ne dogaja le v smeri »navzgor«, torej proti višjemu redu rojstev. Dogaja se tudi v smeri »navzdol«. To pa predvsem zaradi tega, ker znova narašča delež žensk, ki se za otroke sploh ne odločijo oziroma ne uresničijo potencialnih želja. Tukaj ne moremo govoriti, da prihaja do omejevanja rojstev višjega reda, saj ne pride niti do osnovne realizacije, ki bi to omogočila. Omejevanje rojstev navzgor je potrebno obravnavati v kontekstu splošnih razmer ali kar celokupne regionalno-geografske strukture nekega območja. Če namreč pride do omejevanja pri tretjem redu rojstev, gotovo

ne moremo pripisati odgovornosti zgolj enemu dejavniku, četudi tako kompleksnemu, kot je to »način življenja«. Vzročnost rodnostnega obnašanja je pestra, kakor je pester prostor oziroma geografski faktor, ki oblikuje rodnostno obnašanje. Pomen in problem omejevanja višjega reda rojstev je zato zlasti v tem, da maksimalno končno potomstvo posledično ne bo preseglo 1,7 otroka na žensko. Razlogov je zopet več, najpomembnejša pa sta dva: razmerja med obstoječimi redi rojstev in obseg rodnostno neaktivnega prebivalstva. V kontekstu reševanja problematike in iskanja zadovoljivih rešitev zato ne smemo prezreti vloge višjega reda rojstev, saj je alternativa pretirani omejitvi lahko zgolj prerazporejanje in univerzalnost drugega reda rojstev, obenem pa skoraj ukinitve ali drastično zmanjšanje rodnostne neaktivnosti. Ker je slednje praktično nemogoče, je potrebno računati tudi z določenim delom višjih redov rojstev, ki bi jih bilo treba prav tako vzpodbujati še naprej.

Slika 4: Potomstvo po etničnosti in starosti 1981, Slovenija (vir: Popis 1981, SURS; lastni izračuni).

Med etničnimi skupinami v Sloveniji so v obsegu potomstva po popisu 1991 razlike že manjše (slika 5). Če opazujemo povprečno končno potomstvo, vidimo, da so Slovenke (1,67) za odtenek nad povprečjem (1,65), večina ostalih pa dosega podpovprečne vrednosti. Med njimi so, razen Hrvatice (1,66), ki dosegajo le za spoznanje nižje vrednosti od Slovenk, vsi jugoslovanski narodi, vključno z Muslimankami (1,64). Najnižje vrednosti so razen neopredeljenih kot običajno pri Srbkinjah (1,48), podobno nizke pa so tudi pri Črnogorkah (1,52) in Makedonkah (1,52). Izrazito odstopanje navzgor tradicionalno beležijo Romkinje (2,64), vendar se razlika iz leta v leto manjša. Tudi Albanke (2,08) dosegajo nadpovprečne vrednosti končnega potomstva, ki pa so

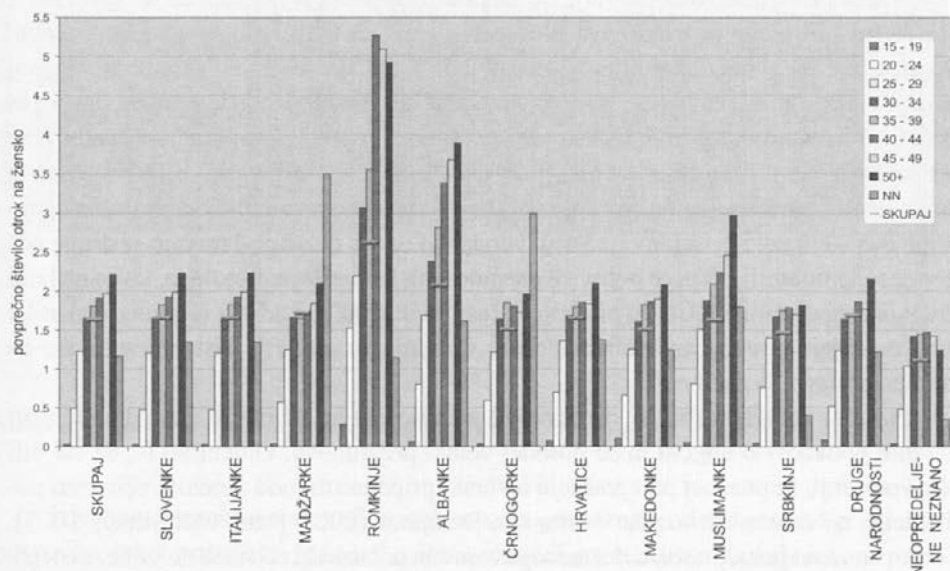
daleč pod tistimi, ki so značilne za albansko populacijo Kosova, Metohije in deloma Makedonije. Tudi to je eden od dokazov, da bistveno bolj kot etnična pripadnost na rodnostno obnašanje vplivajo geografski faktorji in v sklopu slednjih regionalne razlike kot posledica specifične regionalno-geografske strukture. Podoben primer predstavljajo Hrvati v Kosmetu. Le-ti imajo bistveno višjo rodnost od Hrvatov iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine ali Vojvodine (vir: Popis 1981, SURS, SZS).

S tem pa ne izčrpamo pomena končnega potomstva v etničnih specifikah. Dodati moramo, da od »ustavnih« manjšin Italijanke dosegajo enako povprečje kot Slovenke, Madžarke (1,73) pa ga presegajo. Vendar se v povprečnih vrednostih lahko skrivajo določene pasti, zaradi česar ne moremo preprosto posploševati rodnostnega obnašanja po etničnih skupinah. Za Madžarke je tako značilno, da so njihove povprečne vrednosti višje, saj končno potomstvo starejših generacij, ki so bile številnejše, hkrati pa zaradi višje starosti tudi rodnostno učinkovitejše. Če ob tem upoštevamo še učinke demografske tranzicije, so razlike še večje. Zato je pomembna tudi starostna razporeditev rojenih. Iz razporeditve je razvidno, da so v najzgodnejših plodnih letih rodnostno najaktivnejše Romkinje, ki v starostni skupini 15–19 let že rodijo v povprečju 0,3 otroka. V starostni skupini 20–25 let imajo v povprečju že 1,5 otroka, v starosti 25–29 let pa z 2,2 otroka na žensko že presežejo enostavno reprodukcijo (slika 5). Po drugi strani pa je zanimivo, da najvišje vrednosti dosegajo v starostni skupini 40–44 let, namreč 5,3 otroka, v naslednjih višjih starostnih skupinah vrednost precej upade. V čem iskati vzroke? Predvsem v specifičnih razmerah, v katerih živijo Romi, in vplivajo na višje starostno-specifične stopnje umrljivosti, vključujoč slabše zdravstveno stanje, višjo mrtvorodnost, višjo umrljivost porodnic ipd. Določeno vlogo igra tudi postopno izboljšanje življenjskih pogojev, ki omogočajo višjo stopnjo donositel, kar tudi vpliva na relativno povišanje vrednosti. Vzporedno s tem pa tudi pri Romih poteka proces demografskega prehoda, vendar bistveno počasneje, zopet iz razlogov družbene marginalizacije Romov (prim. Zupančič et al., 2000, 28; Josipovič in Repolusk, 2003).

Tudi Muslimanke v povprečju dosegajo nižje vrednosti zaradi vpliva starostne strukture Muslimank. Ker gre za relativno mlado, pretežno priseljsko skupino prebivalstva, je temu primerna tudi starostna sestava. Le-ta preprečuje doseganje višjih vrednosti v višjih starostnih skupinah. Najpomembnejši celokupni vzrok za to je demografski prehod, ki je povzročil, da so se najvišje vrednosti končnega potomstva jugoslovanskih narodov začele zniževati. Če temu dodamo povprečno starostno strukturo prebivalstva, ki se preseljuje, je jasno, da je delež žensk, ki so že končale rodno obdobje, v migrantski strukturi razmeroma zelo nizek. Tako se tudi verjetnost za prenos specifičnega rodnostnega obnašanja iz drugega območja zelo zmanjša. Pogoji za prenos se še dodatno zmanjšajo s pomestenjem npr. izvorno ruralnega prebivalstva. Seveda pa ne smemo zanemariti demografskih razmer na izvornih območjih, ki so se marsikje izrazito spremenile, vsekakor pa se je rodnost v zadnjih petdesetih letih povsod močno znižala.

Učinek v povprečju mlade populacije se pri Muslimankah kaže tudi skozi potomstvo po starosti. Njihov vstop v rodnostno obnašanje sicer ni tako hiter, saj imajo

v starostni skupini 15–19 let zelo nizko vrednost (0,06), zato pa je učinkovitejši. V starostni skupini 20–24 let imajo v povprečju štiri Muslimanke od petih že otroka. V starostni skupini 25–29 let, dosežejo vrednost 1,5 otroka, po tem pa se vrednosti povišujejo bistveno počasneje. Kljub vsemu starostna skupina 45–49 let na koncu rodnega obdobja doseže 2,5 otroka. Ne glede na to je opazen trend relativno hitrega vstopanja v starševstvo, predvsem kot posledica v povprečju hitrejšega zaposlovanja in krajšega šolanja, hkrati pa vrednosti kažejo hitro limitiranje rojstev okrog vrednosti 2. To omejevanje je kot odraz družbenih norm in struktur pričakovani (po Paasi, 1986) opazno pri skoraj vseh etničnih skupinah. Pomembno vlogo pa poleg tega igra delež žensk, ki se »rodnostno ne obnašajo«. Delež je od začetka 20. stoletja v Sloveniji vseskozi padal od prek 25 % (vir: Popis 1948) vseh žensk določene starosti do okrog 2 % (prim. Kožuh - Novak et al. 1998, 41–2). Najnižje vrednosti se glede na razpoložljive vire znatno razlikujejo (Josipovič, 2004). Ob popisu 1991 so najnižji delež žensk brez otrok (4,0 %) beležile Albanke, in sicer v starosti 45–49 let (vir: Popis 1991).

Slika 5: *Potomstvo po etničnosti in starosti 1991, Slovenija (vir: Popis 1991, SURS; lastni izračuni).*

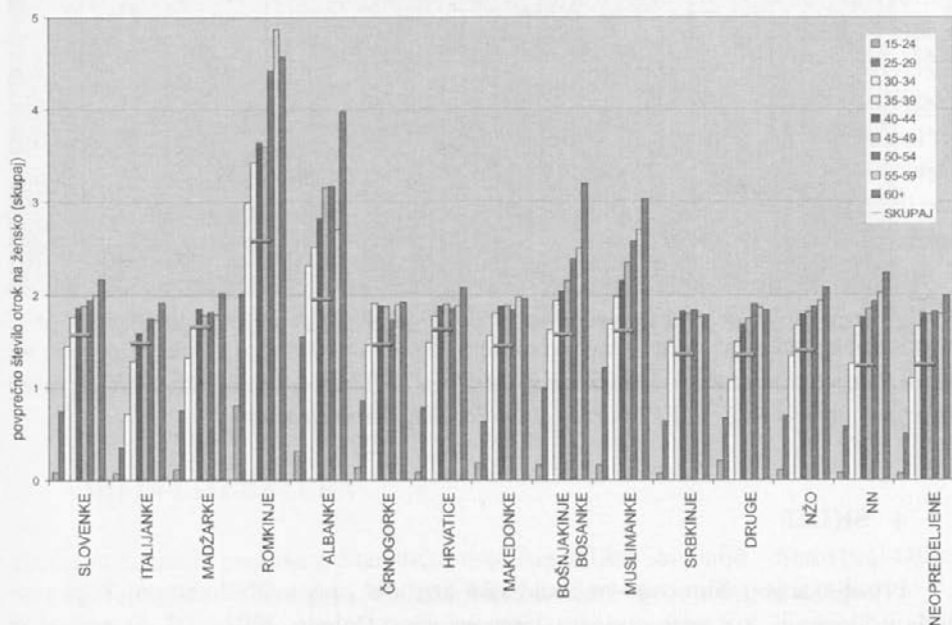
Delež žensk brez otrok znatno vpliva na vrednosti končnega potomstva. Tudi če ženske, ki v svojem rodnem obdobju v povprečju rodijo dva otroka, še zdaleč ni nujno, da bo končno potomstvo doseglo raven blizu enostavne reprodukcije. Zato je pri ocenah o razvoju rodnosti vedno treba upoštevati spremembe v deležu žensk, ki se rodnostno obnašajo. Vrednosti končnega potomstva so v slovenskih razmerah pod bistveno večjim vplivom deleža žensk brez otrok, kot pod vplivom deleža žensk z enim otrokom.

Stanje končnega potomstva pri Srbkinjah in Hrvatich kot dveh najštevilnejših etničnih skupinah na Slovenskem je pod izrazitim vplivom geografskega okolja. Medtem ko Srbkinje kažejo izrazito urbano koncentracijo, poleg tega pa jih kar dve petini živi v glavnem mestu, se Hrvatice v rodnostnem smislu v povprečju obnašajo precej drugače. Njihova poseljenost je bistveno bolj decentralizirana, med vsemi etničnimi skupinami so najmočnejše zastopane v obmejnem pasu s Hrvaško. Ob precejšnji zastopanosti v mestih prihaja do notranje dihotomije pri hrvaški etnični skupnosti. Tako se na eni strani prožijo in tečejo procesi intenzivnejšega krčenja končnega potomstva, ki je nasploh podobno pogojem, v katerih prebiva urbano prebivalstvo. Po drugi strani pa ima določen vpliv na vrednosti precejšen del, ki je v poselitvenem smislu ruralnega značaja. Rodnost pri Hrvatich (1,66) je zato očitno višja kot pri Srbkinjah (1,48). Starostna porazdelitev kaže, da se potomstvo pri Srbkinjah omeji hitreje, saj od starostne skupine 30–34 let ni več bistvenega prirastka, za razliko od Hrvatich, ki v kasnejših petletkah še povišujejo obseg končnega potomstva (slika 5).

Popis 2002 omogoča preverjanje nekaterih hipotez o migracijah v povezavi s spremembami etnične strukture v Sloveniji v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Spremembe, ki potekajo na področju tranzicije rodnosti, se še vedno nadaljujejo, saj nam podatki popisa 2002 znova kažejo v povprečju nižje vrednosti kot predhodni popis (slika 6). Končno potomstvo v Sloveniji je po popisu 2002 v povprečju znašalo 1,55 otroka na žensko, staro 15 ali več let (popis 2002, SURS). Migracije so v prvi polovici devetdesetih let skorajda uplahnile, nato pa so se postopoma začele krepiti (dosegajo približno 3000 neto priselitev na leto), vendar so danes daleč pod ravniyo iz druge polovice sedemdesetih ali prve polovice osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko so na letni ravni presegle tudi 8000 neto priselitev (Josipovič, 2003). Podatki selitvene statistike torej ne dajejo povoda razmišljanju, da bi v zadnjem desetletju bistveno vplivale na etnično sestavo Slovenije.

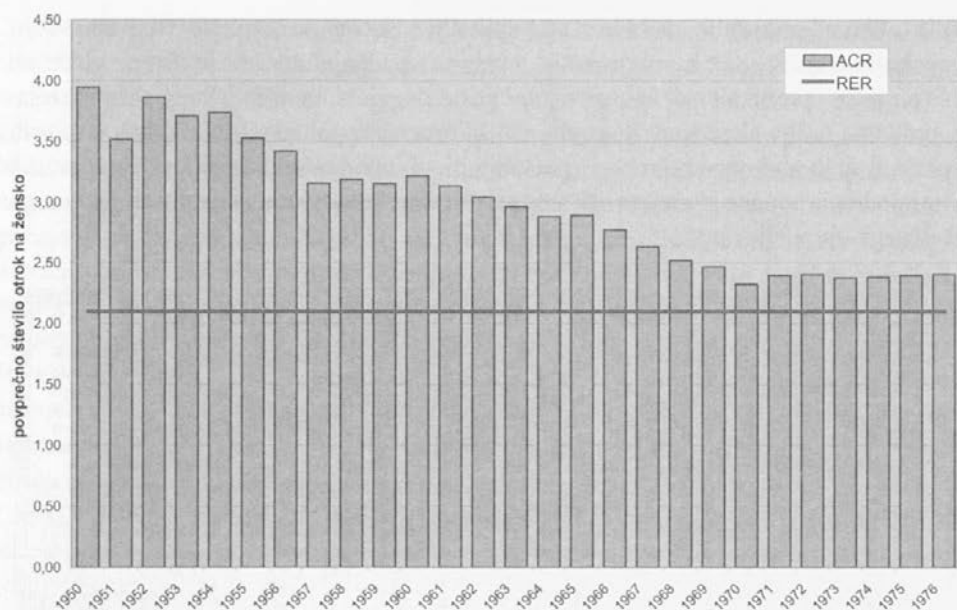
Na tem mestu ne bomo razpravljali o razlogih, ki botrujejo problematičnosti zbranih podatkov o etnični in še posebej verski pripadnosti. Omenimo le, da sta bili obe vprašanji, še posebej pa vprašanje o verski pripadnosti, pod močnim učinkom politizacije, o čemer obširno piše denimo D. Damjanić (2002; prim. tudi Šircelj, 2003). Temu primerno je tudi visok delež neodgovorov in presenetljivo visok delež neznanega. Glede na podobnost drugih, znanih značilnosti prebivalstva, ki ga najdemo v rubriki neznano, z značilnostmi prevladujoče etnične skupnosti v Sloveniji, je na podlagi podatkov popisa 1991 mogoče sklepati, da gre pravzaprav za isto populacijo, pri kateri odgovor o etnični pripadnosti zaradi takih ali drugačnih okoliščin ni znan, ali ni »zbran« (prim. Repolusk, 1999). Podobno bi lahko sklepali tudi na podlagi podatkov popisa 2002 ne le za kategorijo neznano, pač pa tudi za prebivalstvo, ki ni želelo odgovarjati. Na to še posebej navajajo podatki primerjav etničnih opredelitev med popisoma 1991 in 2002 (prim. Šircelj, 2003, 163). Iz povedanega izhaja, da se ob analizi sprememb na področju etničnih opredelitev prebivalstva verjetno najmanj zmotimo, če vzamemo pod drobnogled le skupino opredeljenega prebivalstva in znotraj le-tega iščemo razmerja. Tako ali drugače neopredeljeno prebivalstvo se namreč po svojih značilnostih ne razli-

kuje toliko od preostalih, da bi korenito vplivalo na siceršnje rezultate. Bistveno večjo napako bi zagrešili, če bi preprosto sklepali na upadanje deleža Slovencev glede na vse popisano prebivalstvo, kakor se to pogosto dogaja v medijih javnega obveščanja, neredko pa tudi v akademskih krogih. Ob že omenjeni politizaciji nekaterih popisnih vprašanj se je ob koncu potrebno vprašati tudi, ali taki podatki že ne kažejo dejanske krize področja etnične identitete oziroma pri prebivalstvu prisotne smiselnosti popisnega etničnega opredeljevanja.

Slika 6: Potomstvo po etničnosti in starosti 2002, Slovenija (vir: Popis 2002, SURS).

Priseljene ženske so s svojim rodnostnim obnašanjem demografski prehod še pospešile, saj so povečale vrednosti celotne rodnosti na račun tempa rodnosti, ne pa na račun priseljevanja. Priseljenke so sprva s hitrim vstopom v starševstvo le malenkostno (tudi zaradi nizkega številčnega deleža) prispevale k dvigu prečnih vrednosti rodnosti, ker pa so rojevanje končale v manjšem obsegu, so dejansko nižale rodnost. Tako se je prehod izvršil še prej, saj so vrednosti celotne rodnosti strmoglavile hitreje, kot bi sicer. Dodaten vpliv na pospeševanje demografskega prehoda in vstop v drugo tranzicijo pa so dosegle s tem, ko so postopno začele še odlagati rojstva, kar je obseg končnega potomstva še bolj skrčilo. Po drugi strani pa se je tako v Sloveniji kot celotni SFRJ v začetku sedemdesetih izrazil tempo-efekt rojevanja (slika 7). Po nižku leta 1970 se vrednosti aproksimativne celotne rodnosti znova nekoliko dvignejo – analogno situaciji v Sloveniji –, kar pomeni, da se je podoben proces odvijal pravzaprav na območju celotne SFRJ, s tem da so bile vrednosti ACR za približno 0,2 višje.

Slika 7: Aproximativna celotna rodnost (ACR) v SFRJ v obdobju 1950–1976 in raven enostavne reprodukcije (RER) (vir: SGJ-54-78, SZS, lastni izračuni).

4 SKLEP

Priseljevanje v Slovenijo ni podaljšalo oziroma zaustavilo demografskega prehoda v Sloveniji, kot se to pogosto domneva (npr. Dolenc, 2003, 193–4), pač pa je povzročilo, da so bile spremembe še izrazitejše. To lahko dokažemo z generacijskimi vrednostmi končnega potomstva, ki kažejo, da se je krivulja zniževanja končnega potomstva spuščala enakomerno in da glede na povečan obseg generacij, ki so se od priseljevanja številčno najbolj okrepile, v svojih starostnih skupinah niso povečale tudi končnega potomstva. Transverzalni podatki kažejo sovpadanje zastoja v upadanju celotne rodnosti z obdobji izdatnejšega priseljevanja. Poglobljena analiza pa nam kaže, da je pri tem igral najpomembnejšo vlogo starostni efekt, ki ni bil v neposredni zvezi s priseljevanjem.

Celotna rodnost se je ob stagnaciji v sedemdesetih letih že v prvi polovici osemdesetih naglo znižala, kar je v nasprotju s takrat obstoječim trendom naglega povečevanja števila priseljencev. Černič Isteničeva je ugotovila, da je v obdobju od konca šestdesetih do konca sedemdesetih let korelacija rodnosti do priseljevanja negativna, v osemdesetih pa visoka in pozitivna (1994, 71–2). Ob tem je nujno potrebno opomniti, da situacije v osemdesetih letih ne moremo izvzemati iz celote, saj arbitrarna odločitev o časovnem intervalu opazovanja močno vpliva na rezultate. Kako sicer pojasniti relativno visoko in skokovito povečanje migracijskega salda v »prvem« (ibid.) obdobju s splošnim nižanjem

vrednosti celotne rodnosti v Sloveniji, ob hkratnem strmem upadanju in sovpadanju vrednosti celotne rodnosti in migracijskega salda? Situacije v osemdesetih letih torej ne gre posploševati na situacijo v sedemdesetih letih. Posploševanje zajema tezo, da se je z upadom priseljevanja znižala tudi rodnost. Teza je v popolni kontradikciji s situacijo v sedemdesetih letih, ko je priseljevanje skokovito naraščalo, rodnost pa je kljub temu padala.

Integralno gledano je priseljevanje vplivalo dejansko na skrajšanje demografskega prehoda, oziroma je povzročilo strmejši prehod v drugo demografsko tranzicijo. Da priselitve dejansko niso mogle zaustaviti demografskega prehoda, je razvidno tudi iz podatkov o končnem potomstvu priseljenk. Le-to je, kot smo že pokazali, v povprečju nižje od tistega pri Slovenkah. To pa pomeni ravno nasprotno, namreč da so priseljenke prispevale k hitremu upadanju transverzalnih vrednosti rodnosti v osemdesetih letih. Presojanje vplivov priseljevanja na potek demografskega prehoda prek celotne rodnosti je problematično iz več razlogov. Najpomembnejši je ta, da so transverzalni kazalniki pod močnim vplivom trenutnih dejavnikov, posebej še sprememb povprečne starosti mater ob rojstvu otrok. Vpliv sprememb je tako velik, da je lahko letna vrednost precenjena ali podcenjena tudi za več kot desetino (Josipovič, 2005). To pa je bistveno več, kot lahko na vrednosti celotne rodnosti vplivajo kvantitativne spremembe rodnostnega obnašanja, ki so po svoji naravi dolgoročne, in kar potrjujejo tudi longitudinalni kazalniki.

VIRI IN LITERATURA:

- Banka statističnih podatkov. Statistični urad Republike Slovenije – Statistical Office of Republic of Slovenia, Ljubljana. Medmrežje: <http://www.gov.si/bsp>.
- Centralni register prebivalstva. Ministrstvo za notranje zadeve.
- Črnič Istenič, M. 1994: Rodnost v Sloveniji. Ljubljana.
- Damjanić, D. 2002: Politizacija vprašanja o veroizpovedi pri popisu prebivalstva. Diplomsko delo. FDV, Ljubljana.
- Dolenc, D. 2003: Migracije iz območja nekdanje Jugoslavije v Slovenijo in njih socio-geografski učinki. Magistrsko delo. Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Ljubljana.
- Drolc, A. 2003: Imigranti med evropsko migracijsko politiko in posebnostmi prostora. V: Pajnik, M. in Zavrtnik Zimic, S. 2003: Migracije – globalizacija – Evropska unija. Ljubljana, str. 147–167.
- Fischer Weltalmanach 2001. Fischer Taschenbuch Verlag GmbH, Frankfurt am Main, 2000.
- Gosar, A. 1978: Obseg, vzročnost in karakteristike slovenskega izseljevanja v tujino. Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njegove uzajamne veze s domovinom. Zagreb, str. 144–159.
- Gosar, A. 1993: Narodnosti Slovenije – spreminjanje etnične podobe v srednji Evropi. V: Geographica Slovenica 24, str. 33–50. IG, Ljubljana.

- Josipovič, D. 2003: Razvoj rodnosti v Sloveniji v zadnjih desetih letih in njen vpliv na staranje prebivalstva. Statistika kot orodje in vir za kreiranje znanja uporabnikov / 13. Statistični dnevi, SURS, SDS, Radenci, Ljubljana, str. 525–534.
- Josipovič, D. 2004: Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji. Založba ZRC SAZU, Ljubljana.
- Josipovič, D. 2005: Demogeografski učinki imigracije v Sloveniji po II. svetovni vojni. Disertacija. Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Ljubljana.
- Knežević Hočevar, D. 2003: Medijska govorica o nacionalni reprodukciji v postsocialistični Sloveniji. Teorija in praksa 40/2, str. 335–356.
- Kožuh - Novak, M. et al. 1998: Rodnostno vedenje Slovencev. Ljubljana.
- Kuhar, R. 2001: Zgrabit in izgnati: vzorec ksenofobičnega diskurza v Slovenskih novicah. Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti. Ljubljana, str. 44–55.
- Le Bras, H. 2003: Kri in gruda: pregled teorij migracij v XX. stoletju. *Varia, Studia humanitatis*, Ljubljana.
- Malačič, J. 2000: Demografija – teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana.
- Paasi, A. 1986: The institutionalization of regions – a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia* 164, 1, str. 105–146.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija 1971. Statistični urad Republike Slovenije.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija 1981. Statistični urad Republike Slovenije.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija 1991. Statistični urad Republike Slovenije.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija 2002. Statistični urad Republike Slovenije. Medmrežje: <http://www.stat.si/popis2002/>.
- Repolusk, P. 1999: Ethnically undefined population in Slovenia: population census in 1991. V: Koter, M. in Heffner, K., *Multicultural regions and cities: Regions and regionalism* 4. Lodž-Opole, str. 99–107.
- Rezultati raziskovanj – Results of Surveys. Prebivalstvo Slovenije – Population of Slovenia, različne številke – various volumes. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana – Statistical Office of Republic of Slovenia, Ljubljana.
- Rožman, I. 2004: Peč se je podrla! – kultura rojstva na slovenskem podeželju v 20. stoletju. Slovensko etnološko društvo, Ljubljana.
- Statistične informacije – Rapid Reports, razne številke – various volumes. Statistični urad Republike Slovenije – Statistical Office of Republic of Slovenia, Ljubljana.
- Statistični letopis – Statistical Yearbook, razni letniki – various volumes. Statistični urad Republike Slovenije – Statistical Office of Republic of Slovenia, Ljubljana.
- Šircelj, M. 1991: Determinante rodnosti v Sloveniji. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Šircelj, M. 2003: Verska, jezikovna in narodnostna sestava prebivalstva Slovenije, popisi 1921–2002. Statistical Office of Republic of Slovenia, Ljubljana.

- Šumi, I. 2004: Etnično razlikovanje v Sloveniji – izbrane problematizacije. Razprave in gradivo 45, str. 14–47.
- Vogelnik, D. 1965: Razvoj prebivalstva Slovenije zadnjih dvesto let z jugoslovanske in evropske perspektive. Ekonomski zbornik VII, str. 213–348. Ljubljana.
- Vrcan, S. 2002: Etničko kao krinka za nacionalizam. V: Mežnarić, S. (ur.) 2002: Etničnost i stabilnost Europe u 21. stoljeću – položaj i uloga Hrvatske. Zagreb.
- Zupančič, J., Repolusk, P. in Josipovič, D. 2000: Problematika Romov v občini Turniške. Elaborat. IG, Ljubljana.

SUMMARY

CHANGES IN BIRTH RATE IN SLOVENIA UNDER THE INFLUENCE OF IMMIGRATION IN THE PERIOD AFTER WORLD WAR II

Damir Josipovič

The article presents the development of immigration to Slovenia after World War II from the aspect of influences on birth rate in Slovenia. It analyses the immigration to Slovenia and based on comparison of birth rates of individual ethnic groups in Slovenia, defines the role of those in the collective birth rate in Slovenia. Stress is on the comparison of birth rates of the immigrated population and the majority population in Slovenia. The results offer a basis for a conclusion that immigration to Slovenia did not prolong or stop the demographic transition in Slovenia as is frequently presumed, but changes were even more distinctive. We can prove that by generational values of final descendants, which show that the curve of decrease of final offspring descended evenly, and that in regard of increased extent of generations by number most growing since the immigration those within age groups did not increase final offspring. Transversal data show coincidence of standstill in decrease of collective birth rate with periods of copious immigration to Slovenia – that is in the 1970ies. A deepened analysis shows that age effect had the most significant role, which was not in direct connection with immigration.

The collective birth rate with a stagnation in the 1970ies decreased rapidly already in the first half of 1980ies, which is in contrast with the then existing trend of rapid growth of number of immigrants. Some authors ascertained that in the period from the end of the 1960ies and 1970ies the correlation between birth rate and immigration was negative, and in 1980ies high and positive. Necessary to remind here is that the 1980s situation cannot be excluded from the entirety, as arbitrary decision on time interval of observing impacts strongly on the results. How to explain otherwise the relatively high and rapid increase of migration balance in the “first” period with general decrease of value of collective birth rate in Slovenia along simultaneous decline and coincidence of value of collective birth rate and migration balance? The 1980ies situation should therefore not be generalized on the 1970ies situation. Such generalization induces a thesis that with the decline of immigration, birth rate decreased as well. Such a thesis is in utter contradiction with the situation in the 1970ies when immigration increased rapidly and despite so the birth rate decreased.

From an integral viewpoint, immigration actually influenced on shortening of demographic transition and caused an abrupt transition into the next demographic transition. That immigrations actually could not stop the demographic transition is seen from data on final descendants of female immigrants. That is, as we have shown, in average lower from the one with Slovene women.

This means the very opposite, namely that the immigrant women contributed to a rapid decline of transversal birth rate values in the 1980ies. Evaluating the influences of immigration on the course of demographic transition through the entire birth rate is problematic for several reasons. The most important is that transversal indicators are under strong influence of momentary factors, especially of changes of average age of mothers at childbirth. The influence of these changes is so enormous that a yearly value can be over- or underestimated for over a tenth. That is essentially more than quantitative changes in birth rate, which are by their nature long range, and which is also confirmed by longitudinal indicators, can influence on the value of collective birth rate.